

2. Uluslararası Ekonomik Gelişmeler

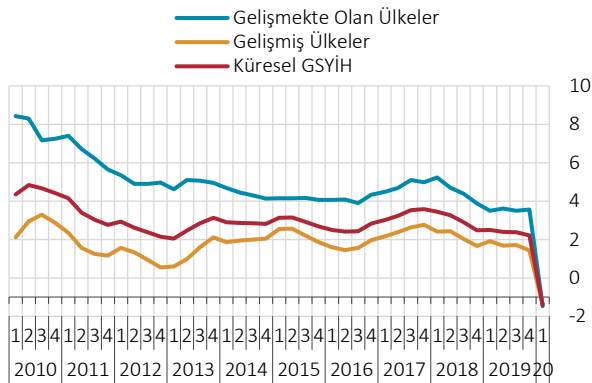
Koronavirüs salgınına önlemeye yönelik tedbirler, belirsizliklerin yüksek seyri ve finansal koşullardaki sıkılaştırmanın etkisiyle yılın ilk çeyreğinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri ve küresel ticaret hacmi daralmıştır. Küresel ticaretteki zayıflama ikinci çeyrekte derinleşirken, PMI verileri normalleşme sürecinin başladığı Mayıs ayı sonu ve Haziran ayı başı itibarıyla küresel ekonomide kısmi bir toparlanmaya işaret etmektedir. Yılın ikinci yarısında küresel iktisadi faaliyete dair başlıca aşağı yönlü riskler, salgında ikinci bir dalga ihtimali ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika kaynaklı jeopolitik gerilimler olarak öne çıkmaktadır. Başta petrol olmak üzere emtia fiyatlarının, küresel iktisadi faaliyetlerdeki kısmi toparlanmayla birlikte, bir önceki Rapor dönemine göre bir miktar arttığı görülmektedir. Küresel manşet enflasyonda, gıda fiyatlarındaki artışa rağmen, gerileyen emtia ve ham petrol fiyatları belirleyici olmaya devam ederken, çekirdek enflasyonda talep kaynaklı aşağı yönlü baskıların devam etmesi beklenmektedir.

Gelişmiş ülke para politikası faizleri sıfıra yakınsarken, gelişmekte olan ülkelerde politika faizlerindeki indirimler devam etmektedir. Genişleyici para politikalarının etkisiyle gerileyen uzun vadeli tahvil getirileri yatay görünümündedir. Risk iştahındaki artışa paralel olarak döviz kuru oynaklıklarında düşüşler gözlenmektedir. Salgının etkisiyle yılın ilk çeyreğinde çok yüksek miktarlara ulaşan portföy çıkışları, yılın ikinci çeyreğinde özellikle hisse senedi piyasaları kaynaklı olarak artarak devam etmiş ve tarihi yüksek seviyelere ulaşmıştır. Portföy akımlarının, normalleşmeye başlayan küresel risk iştahı ve destekleyici finansal koşullara bağlı olarak yılın ikinci yarısında toparlanması beklenmekle birlikte, portföy akımlarının geçmiş seviyelerine ulaşmasının zaman alacağı değerlendirilmektedir.

2.1 Küresel Büyüme

Tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılan salgın hastalığın neden olduğu arz ve talep şoku sonucunda, küresel ekonomi yılın ilk çeyreğinde hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde daralmıştır (Grafik 2.1.1). Gelişmiş ülkeler arasında özellikle Euro Bölgesi'nde, gelişmekte olan ülkeler arasında ise Çin'de, iktisadi faaliyetin çok hızlı bir şekilde daraldığı göze çarpmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler bölgesel olarak değerlendirildiğinde, yılın ilk çeyreğinde Doğu Avrupa bölgesinin olumlu bir büyüme görünümü sergilediği, Asya ve Latin Amerika bölgelerinde ise iktisadi faaliyetin gerilediği görülmektedir (Grafik 2.1.2). Dış Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) göre küresel mal ticareti yılın ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak yüzde 3 oranında azalmıştır.

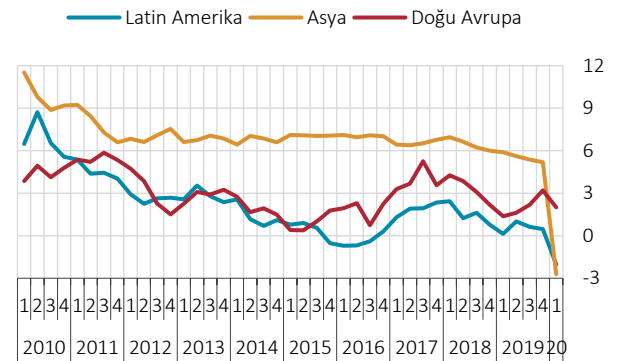
Grafik 2.1.1: Küresel Büyüme Oranları* (Yıllık % Değişim)

Kaynak: Bloomberg, TCMB.

* Küresel endeksler oluşturulurken ülkeler, GSYİH'lerinin toplam üretim içerisindeki paylarına göre ağırlıklandırılmıştır.

Grafik 2.1.2: Bölgelere Göre Gelişmekte Olan Ülkelerin Büyüme Oranları* (Yıllık % Değişim)

Kaynak: Bloomberg, TCMB.

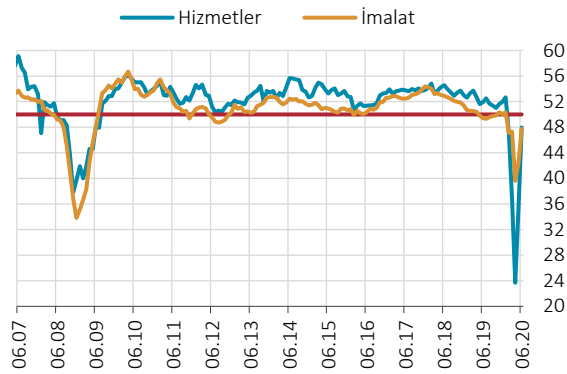
* Toplulaştırma yapılırken ülkelerin, bölgesel GSYİH içindeki payları kullanılmıştır.

Yılın ikinci çeyreğine ilişkin küresel PMI verileri, ilk çeyreğe kıyasla daha olumsuz bir büyüme performansına işaret etmektedir (Grafik 2.1.3). İmalat sanayi ve hizmetler sektörlerine ilişkin küresel PMI göstergelerinde salgın nedeniyle yaşanan bozulma Nisan ayında hızlanarak devam etmiş, özellikle küresel

hizmetler PMI verisi tarihi en düşük seviyesine gerilemiştir. Mayıs ayı itibarıyla küresel PMI verileri kısmi normalleşme adımlarına bağlı olarak bir miktar toparlansa da, göstergeler hizmetler ve sanayi sektöründe süregelen zayıf seyrin devam ettiğine işaret etmektedir.¹ DTÖ ikinci çeyrekte küresel ticaret hacminin yıllık olarak yüzde 18,5 oranında daraldığını tahmin etmektedir. Tahminler, yılın ikinci çeyreğinde salgın hastalığa bağlı olarak küresel ekonominin yüksek bir oranda daralacağı yönündedir (Tablo 2.1.1).

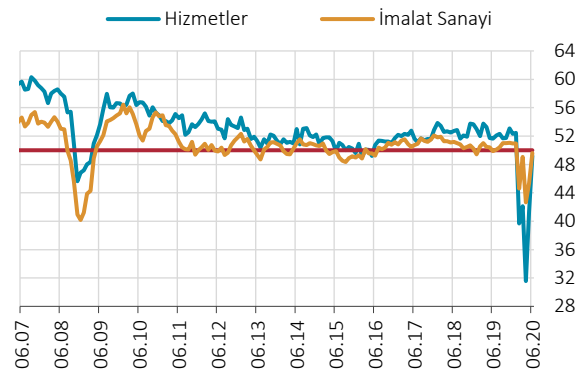
Bununla birlikte, sosyal yalıtım önlemlerinin Mayıs sonu ve Haziran başı itibarıyla birçok ülkede gevşetilmeye başlanması ve aşamalı bir şekilde normalleşmeye geçilmesi sonucunda, Haziran ayı itibarıyla PMI verilerinin hızla iyileştiği ve 50 kritik seviyesine yaklaştığı görülmektedir (Grafik 2.1.3 ve Grafik 2.1.4). Özellikle Euro Bölgesi ve ABD’de Temmuz ayı itibarıyla PMI verileri belirgin bir şekilde iyileşme göstermiştir. Benzer şekilde, işsizlik oranları, üretici ve tüketici güven endeksleri gibi diğer ekonomik göstergeler de Haziran ayı ile birlikte belirgin bir şekilde toparlanmıştır.

Grafik 2.1.3: Küresel PMI (Mevsimsellikten Arındırılmış, Seviye)

Kaynak: IHS Markit.

Grafik 2.1.4: Gelişmekte Olan Ülkeler PMI (Mevsimsellikten Arındırılmış, Seviye)

Kaynak: IHS Markit.

Bu gelişmeler, Haziran ayından itibaren küresel iktisadi faaliyetin bir miktar daha olumlu bir görünüm sergileyeceği ve yılın üçüncü çeyreği ile birlikte toparlanmanın başlayacağı beklentisini oluşturmaktadır. Ancak salgının başta güney yarımküre olmak üzere dünyanın geri kalanında yayılımını devam ettirmesi, hastalığa karşı kesin bir aşı ve tedavi yönteminin henüz bulunamaması ve salgında ikinci dalga gerçekleşmesi ihtimali büyüme görünümüne dair önemli bir belirsizlik oluşturmaktadır. Ayrıca Orta Doğu ve Kuzey Afrika kaynaklı jeopolitik risklerin Haziran ayı ile birlikte yeniden yükselmesi ve ABD’de Haziran ayında ortaya çıkan toplumsal gerilimler yılın ikinci yarısında küresel büyümeyi olumsuz etkileyebilecek diğer önemli belirsizlik unsurları olarak ortaya çıkmaktadır.

¹ Salgın hastalık sürecinde ülkelerin aldığı tedbirlerin ve sağlık gelişmelerinin iktisadi faaliyet göstergeleri üzerindeki etkileri Kutu 2.1’de değerlendirilmektedir.

Tablo 2.1.1: 2020 ve 2021 Yılları Büyüme Tahminleri (Yıllık Ortalama % Değişim)

	2020		2021	
	Önceki Tahmin	Yeni Tahmin	Önceki Tahmin	Yeni Tahmin
IMF*				
Dünya	-3,0	-4,9	5,8	5,4
Gelişmiş Ülkeler	-6,1	-8,0	4,5	4,8
ABD	-5,9	-8,0	4,7	4,5
Euro Bölgesi	-7,5	-10,2	4,7	6,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	-1,0	-3,0	6,6	5,9
Dünya Bankası**				
Dünya	2,5	-5,2	2,6	4,2
Gelişmiş Ülkeler	1,4	-7,0	1,5	3,9
Euro Bölgesi	1,0	-9,1	1,3	4,5
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,1	-2,5	4,3	4,6
Consensus Forecasts***				
Dünya	-2,1	-4,7	4,4	5,0
ABD	-4,0	-5,3	3,9	4
Euro Bölgesi	-5,7	-8,1	5,4	5,9
Japonya	-3,3	-5,1	2,1	2,5
Asya Pasifik	1,4	-0,1	6,7	6,9
Latin Amerika	-4,2	-8,1	3	4
Doğu Avrupa	-3,4	-5,0	3,9	4,2

Kaynak: Consensus Forecasts, IMF, WB.

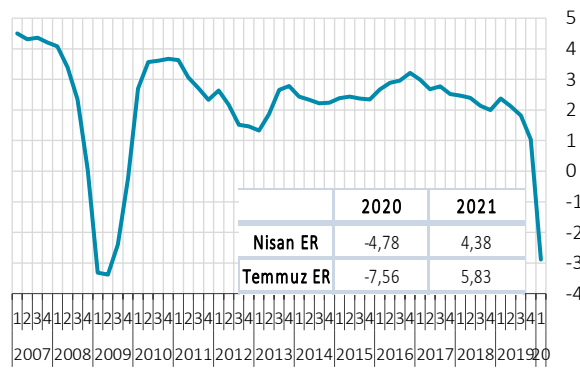
* Önceki tahminler IMF'nin Nisan Dünya Ekonomik Görünümü raporundan, yeni tahminler ise Haziran raporundan alınmıştır.

** Önceki tahminler Dünya Bankası'nın Ocak Küresel Ekonomik Beklentiler raporundan, yeni tahminler ise Haziran raporundan alınmıştır.

*** Önceki tahminler Nisan, yeni tahminler ise Temmuz bültenlerinden alınmıştır.

Bu çerçevede, gerek uluslararası iktisadi kuruluşların gerekse Temmuz ayı Consensus Forecasts bültenlerinden elde edilen 2020 yılı büyüme tahminlerinin bir önceki Enflasyon Raporu dönemine göre önemli ölçüde aşağı yönlü güncellendiği görülmektedir (Tablo 2.1.1). Özellikle önemli ticaret ortaklarımızdan Euro Bölgesi için 2020 yılı büyüme tahminleri çok yüksek oranda aşağı yönlü güncellenmiştir. Bu doğrultuda, Temmuz ayı Consensus Forecasts tahminleriyle güncellenen ihracat ağırlıklı küresel üretim endeksinin 2020 yılına ilişkin yıllık büyüme tahmini Nisan Enflasyon Raporu dönemine göre 2,8 puan daha gerilemiş ve yüzde eksi 7,6 olarak hesaplanmıştır (Grafik 2.1.5).

Grafik 2.1.5: İhracat Ağırlıklı Küresel Üretim Endeksi
(Yıllık Ortalama % Değişim)

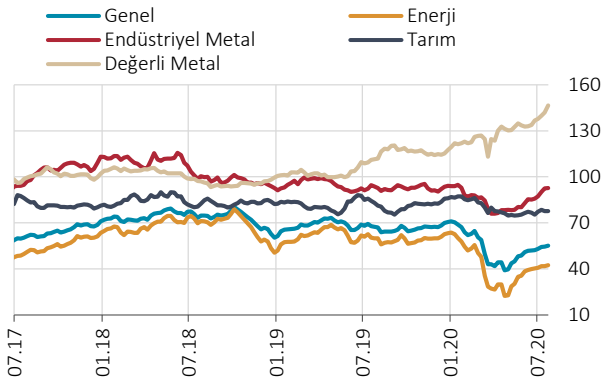
Kaynak: Bloomberg, TCMB.

2.2 Emtia Fiyatları ve Küresel Enflasyon

Şubat ayının sonunda salgının küresel nitelik kazanmasıyla birlikte değerli metal hariç emtia fiyatları önemli oranda gerilemiştir. Mayıs'tan itibaren, küresel çapta sağlık tedbirleri kademeli olarak gevşetilmeye başlanmıştır. Böylelikle emtia talebi toparlanmış ve tarım hariç emtia fiyatlarında artış eğilimi gözlenmiştir. İkinci çeyrek genelinde, enerji fiyatları çeyreklik bazda yüzde 33 oranında azalırken, değerli metal fiyatları yüzde 8 oranında artmıştır (Grafik 2.2.1).

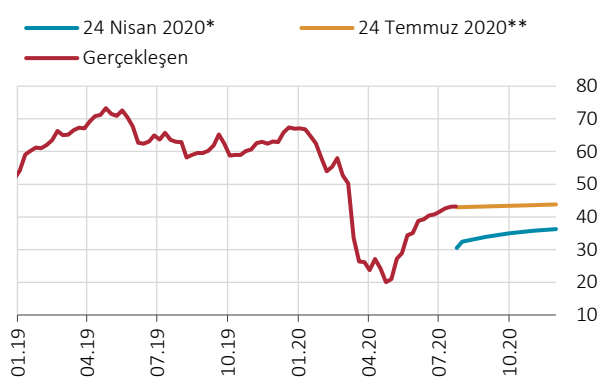
Salgınla mücadele için alınmış sağlık tedbirlerinin birçok ülkede kademeli olarak kaldırılması sonrasında iktisadi faaliyette gözlenen ılımlı bir toparlanma ham petrol talebine de yansımıştır. Ham petrol arzı tarafında ise OPEC+ ülkeleri 12 Nisan 2020 tarihinde aldıkları üretim kısıtlaması kararından sonra 15 Temmuz tarihli toplantılarında üretim kesintilerini 1 Ağustos'tan itibaren günlük 9,6 milyon varilden 7,7 milyon varile düşürme konusunda uzlaşmıştır. Diğer taraftan ham petrol fiyatlarının düşük seviyesi nedeniyle ABD ve Kanada gibi OPEC dışı petrol üreticilerinde de üretim kesintileri gözlenmiştir.

Grafik 2.2.1: S&P Goldman Sachs Emtia Fiyatları Endeksleri (Ocak 2014=100)

Kaynak: Bloomberg.

Grafik 2.2.2: Ham Petrol Fiyatları (Brent, ABD Doları/Varil)

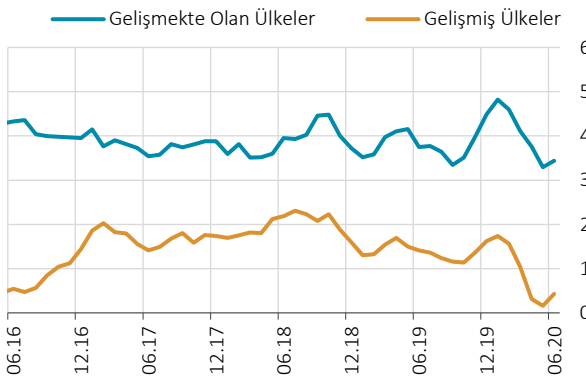
Kaynak: Bloomberg.

*24 Nisan 2020 tarihine kadar olan 14 gündeki vadeli sözleşmelerde oluşan fiyatların basit ortalamalarıdır.

**24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan 14 gündeki vadeli sözleşmelerde oluşan fiyatların basit ortalamalarıdır.

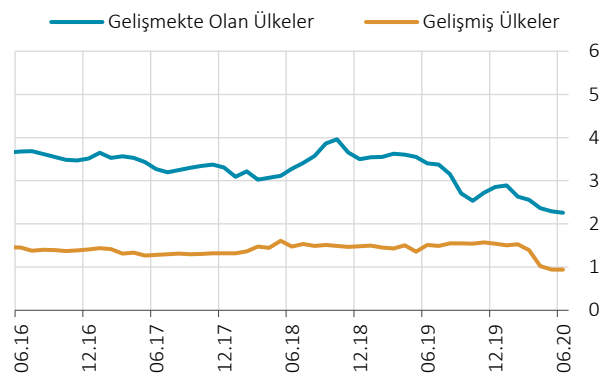
Önümüzdeki dönemde, küresel iktisadi faaliyetlerdeki toparlanmanın istikrar kazanması ve jeopolitik riskler ham petrol fiyatlarını yükseltebilecek, küresel salgında ikinci dalganın yaşanması durumunda ise ham petrol fiyatları üzerinde aşağı yönlü riskler gündeme gelebilecektir. Brent tipi ham petrol vadeli sözleşmeleri, fiyatların yıl sonuna kadar OPEC+ toplantısı sonrası dönemde izlediği 41-44 ABD doları aralığındaki seyrine devam edebileceğini ima etmektedir (Grafik 2.2.2).

Grafik 2.2.3: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Tüketici Enflasyonu (Yıllık, %)

Kaynak: Bloomberg, TCMB.

Grafik 2.2.4: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Çekirdek Tüketici Enflasyonu (Yıllık, %)

Kaynak: Bloomberg, Datastream, TCMB.

Küresel salgın döneminde artan gıda fiyatlarına rağmen, küresel büyüme görünümündeki zayıflama ve ham petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde manşet enflasyon bir önceki çeyreğe göre belirgin oranda gerilemiştir (Grafik 2.2.3). Aynı dönemde, çekirdek enflasyon da her iki ülke grubunda düşüş kaydetmiştir (Grafik 2.2.4). 2020 yılına ilişkin manşet enflasyon beklentileri, birçok gelişmekte olan ülke için önceki Rapor dönemine göre aşağı yönlü güncellenmiştir (Tablo 2.2.1).

Tablo 2.2.1: 2020 ve 2021 Yılları Enflasyon Tahminleri (Yıllık Ortalama % Değişim)

	Nisan		Temmuz	
	2020	2021	2020	2021
Gelişmiş Ülkeler				
ABD	0,8	1,8	0,8	1,7
Euro Bölgesi	0,4	1,3	0,4	1,0
Almanya	0,7	1,4	0,6	1,5
Fransa	0,4	1,3	0,5	1,1
İtalya	-0,2	0,6	-0,1	0,5
İspanya	-0,4	1,3	-0,2	0,7
Yunanistan*	-0,4	0,6	-0,5	0,5
İngiltere	1,0	1,6	0,8	1,3
Japonya	-0,1	0,2	-0,2	0,1
Gelişmekte Olan Ülkeler				
Asya Pasifik	2,8	2,2	2,3	2,1
Çin	3,3	2,1	2,7	1,9
Hindistan**	4,0	4,3	3,7	4,2
Latin Amerika (Venezuela hariç)	8,2	7,8	7,5	8,3
Brezilya*	2,7	3,5	1,8	3,2
Doğu Avrupa	5,4	4,7	5,1	4,7
Rusya*	4,8	3,7	3,8	3,6

Kaynak: Consensus Forecasts.

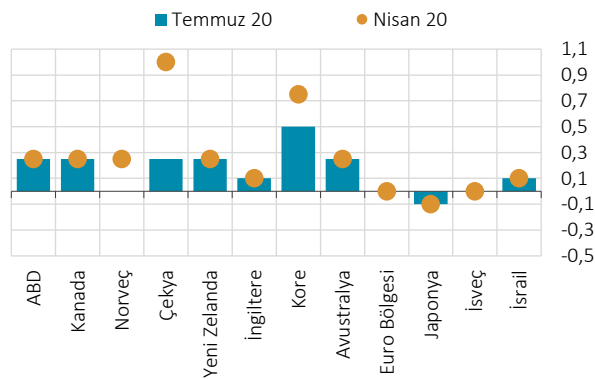
* Yıllık yüzde değişim.

** Hesaplamalar mali yıl içindir.

2.3 Küresel Para Politikası Gelişmeleri

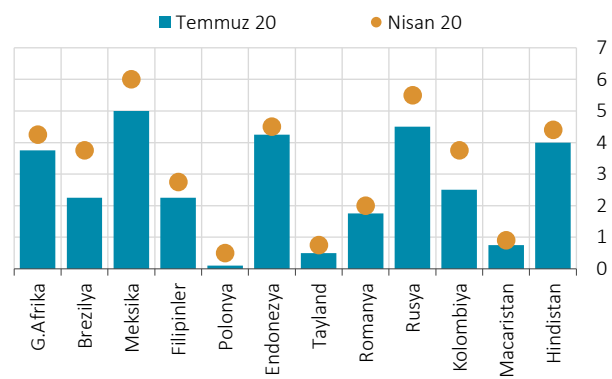
Salgının küresel finans piyasalarına ve iktisadi faaliyete etkisini hafifletmeye yönelik genişletici adımlarla gelişmiş ülkelerde politika faizleri sıfır alt sınırına hızla yakınsamış ve faiz indirim süreçleri hız kesmiştir (Grafik 2.3.1). Gelişmekte olan ülkelerde ise faiz indirimleri devam etmiştir (Grafik 2.3.2).

Grafik 2.3.1: Gelişmiş Ülkelerin Politika Faizleri (%)

Kaynak: Bloomberg.

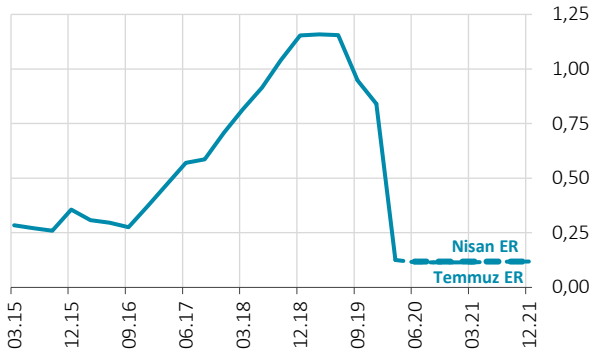
Grafik 2.3.2: Gelişmekte Olan Ülkelerin Politika Faizleri (%)

Kaynak: Bloomberg.

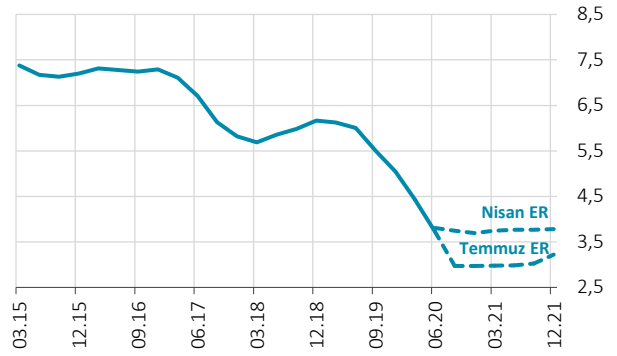
Para politikalarındaki gevşeme eğilimi 2008 küresel finans krizi sonrasındaki eğilimi andırsa da hız ve alınan tedbirlerin çeşitliliği açısından kriz dönemini dahi geride bırakmıştır. Ortalama politika faizi gelişmiş ülkelerde kriz sonrası dip noktasına ulaştığı 2015 yılı üçüncü çeyreğinin de altına gerilemiştir (Grafik 2.3.3). Gelişmekte olan ülkelerde de faiz oranları tarihi düşük seviyelerdedir (Grafik 2.3.4).

Grafik 2.3.3: Gelişmiş Ülkeler Ortalama Politika Faizi ve Beklentiler (%)

Kaynak: Bloomberg, TCMB hesaplamaları.

Grafik 2.3.4: Gelişmekte Olan Ülkeler Ortalama Politika Faizi ve Beklentiler (%)

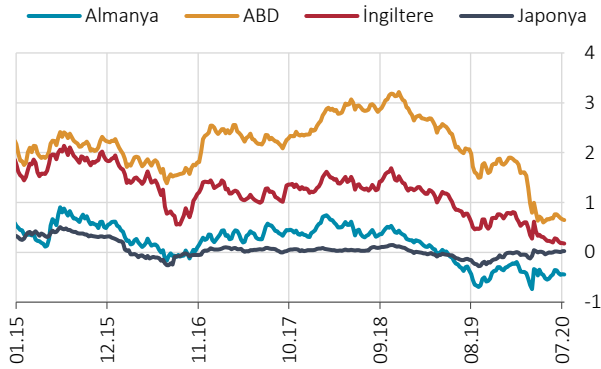

Kaynak: Bloomberg, TCMB hesaplamaları.

2.4 Küresel Risk Göstergeleri ve Portföy Akımları

Gelişmiş ülke para politikalarında salgının etkilerine karşı alınan genişleyici önlemlerle hızla gerileyen uzun vadeli tahvil getirileri, yeni genişleyici önlemlerin azalmasıyla son dönemde yatay seyretmektedir (Grafik 2.4.1). Düşük enflasyon ve yüksek belirsizlik ortamı para politikalarının gevşek kalmaya devam edeceği, dolayısıyla da tahvil getirilerinin düşük kalacağı beklentilerini güçlü tutmaktadır.

Grafik 2.4.1: 10 Yıl Vadeli Tahvil Getirileri (%)

Kaynak: Bloomberg.

Grafik 2.4.2: MSCI Endeksleri (Ocak 2015=100)

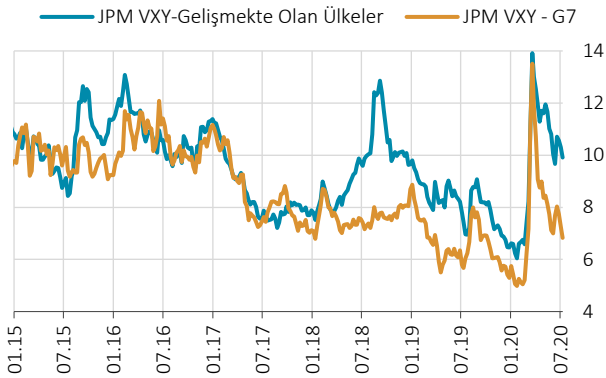

Kaynak: Bloomberg.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hisse senedi piyasalarında Mart ayında başlayan toparlanma, açıklanan para ve maliye politikası önlemleri ile ekonomilerde normalleşme adımlarının da desteğiyle devam etmektedir (Grafik 2.4.2). Benzer şekilde, risk iştahındaki artışa paralel olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin döviz kuru oynaklıklarında düşüşler gözlenirken gelişmiş ülke döviz kuru oynaklıklarındaki düşüş daha belirgindir (Grafik 2.4.3).

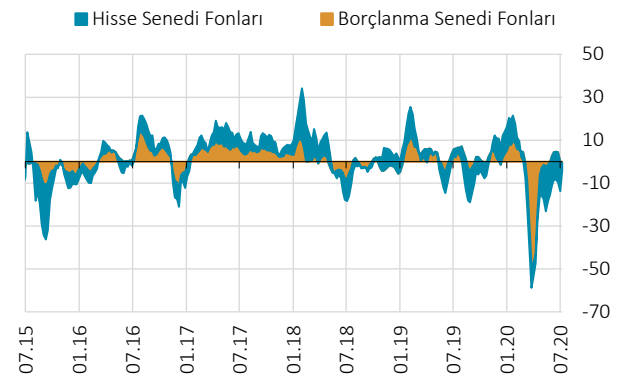
Gelişmekte olan ülkelere yönelen portföy akımlarında, salgını takiben ilk çeyrekte gözlenen yüksek miktarda çıkışların yılın ikinci çeyreğinde artarak devam etmiştir. Temmuz ayının ilk haftası itibarıyla yıl içerisinde gelişmekte olan ülkeler portföylerinden çıkışlar 109,2 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. İkinci çeyrekte, gelişmekte olan ülkelerin hisse senedi piyasalarından çıkışlar, toplam çıkışların neredeyse tamamına yakını oluşturmuştur (Grafik 2.4.4). Bahsi geçen dönemde gelişmekte olan ülkelere kadarki en yüksek miktarda portföy çıkışlarından biri gerçekleşmiştir.

Grafik 2.4.3: JP Morgan Döviz Kuru Oynaklık Endeksleri (Haftalık)

Kaynak: Bloomberg.

Grafik 2.4.4: Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelen Haftalık Fon Akımları (Milyar ABD Doları, 4 Haftalık Birikimli)

Kaynak: EPFR.

Portföy çıkışları Avrupa hariç tüm bölgelerde gözlenmiştir. En yüksek çıkış, bir önceki dönemde de olduğu gibi Çin başta olmak üzere Asya ülkelerinde gerçekleşirken, çıkışların çok büyük bir kısmı bir önceki dönemin aksine hisse senedi piyasalarından olmuştur. Temmuz ayının ilk yarısı itibarıyla Latin Amerika ülkeleri dışındaki diğer bölgelerden çıkışların hisse senedi piyasalarında yavaşladığı, borçlanma senedi piyasalarında ise çıkışların tüm bölgelerde azaldığı izlenmektedir (Tablo 2.4.1). Söz konusu yavaşlamada, gelişmiş ülke merkez bankalarının arka arkaya aldığı önlemlerin ve salgın sonrası ekonomilerde normalleşme sürecinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Gelişmekte olan ülke portföy piyasalarına akımların 2020 yılının ikinci yarısında bir miktar toparlanması beklenmektedir. Bununla birlikte, önümüzdeki döneme ilişkin yüksek belirsizlik, dış finansman zorluğunun bir önceki Rapor dönemine göre azalmakla birlikte sürmesi ve politika alanının oldukça dar olması dolayısıyla, gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarının geçmiş seviyelerine erişmesinin zaman alacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 2.4.1: Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelen Fon Akımlarının Kompozisyonu (Üç Aylık, Milyar ABD Doları)

		Toplam	Portföy Dağılımı		Bölgesel Dağılım			
			Borçlanma Senedi	Hisse Senedi	Asya	Avrupa	Latin Amerika	Orta Doğu ve Afrika
2017	Ç1	32,7	19,9	12,8	8,2	7,7	12,4	4,3
	Ç2	52,6	24,4	28,2	25,2	7,6	14,5	5,4
	Ç3	37,1	17,3	19,8	19,4	4,9	9,2	3,5
	Ç4	29,5	11,8	17,6	14,8	3,7	8,3	2,7
2018	Ç1	57,9	12,0	46,0	34,1	6,5	12,0	5,3
	Ç2	-10,4	-10,4	0,0	-0,7	-4,3	-3,3	-2,1
	Ç3	-9,9	-3,6	-6,3	-4,6	-1,4	-3,2	-0,7
	Ç4	4,5	-14,0	18,5	14,1	-4,5	-3,1	-2,0
2019	Ç1	29,8	20,2	9,6	9,7	4,2	10,3	5,5
	Ç2	-6,7	7,9	-14,6	-8,1	-1,2	-0,9	3,5
	Ç3	-19,4	9,2	-28,6	-19,2	-0,7	0,8	-0,2
	Ç4	24,7	8,7	16,0	16,8	2,1	4,8	1,1
2020	Ç1	-36,1	-34,8	-1,3	-12,0	-8,5	-9,5	-6,1
	Ç2	-41,4	0,8	-42,2	-37,9	0,1	-2,2	-1,4

Kaynak: EPFR.

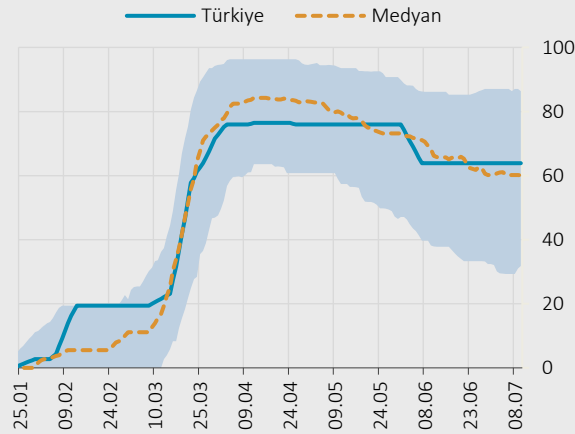
Kutu 2.1

Salgın Hastalık Sürecindeki Tedbirler, Sağlık ve Ekonomik Aktivite

COVID-19'un küresel salgına dönüşmesiyle ülkelerce sosyal hareketliliği sınırlayıcı tedbirler uygulamaya konulmuştur. Tedbirlerin sıklığını takip edebilmek amacıyla Oxford Üniversitesi tarafından, okul ve iş yeri kapatmaları, yurt içi ve uluslararası seyahat kısıtlamaları, tanı testi politikası dâhil olmak üzere dokuz kategoriye dayalı bileşik bir gösterge olan "sıklık endeksi" oluşturulmuştur. Salgın daha çok sayıda ülkeyi etkiledikçe alınan önlemler de küresel çapta daha yaygın ve sıkı hale gelmiştir (Grafik 1). Alınan bu önlemlere bağlı olarak sosyal hareketlilik belirgin şekilde azalmıştır (Grafik 2). Alışveriş merkezleri-eğlence, market-eczane ve işyerlerindeki hareketliliğe ilişkin verilerin ortalaması kullanılarak oluşturulan "hareketlilik endeksi", sosyal hareketliliğin dünya genelinde Nisan ayının ortasına kadar düştüğünü sonrasında ise kademeli toparlanma eğilimine girdiğini göstermektedir.

Türkiye'de ilk vakanın Mart ayının ortalarında gözlenmesini takiben salgının etkilerini sınırlamaya yönelik birçok önlem alınmıştır. Mayıs ayında bayramlar nedeniyle uygulanan sokağa çıkma kısıtlamalarının da etkisiyle, verisi bulunan 130'u aşkın ülke içinde yıl başına göre hareketlilikte en çok düşüş gösteren ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Salgına karşı alınan önlemler vaka sayıları ve ölüm oranlarını kontrol altına almakta etkili olmaktadır. Önlemlerin kademeli gevşetilmesi iktisadi faaliyetlerdeki toparlanmayı desteklemektedir.

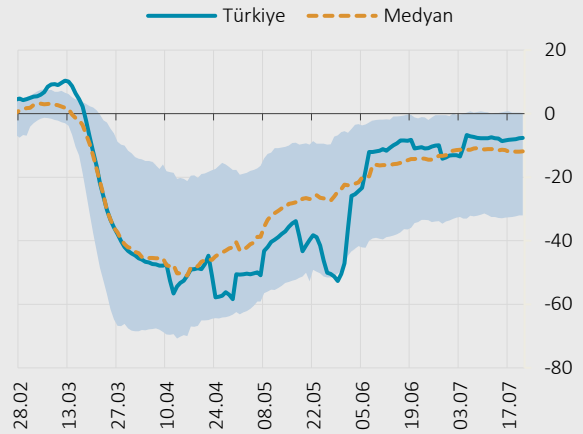
Grafik 1: Salgın Hastalık Önlemleri Sıklık Endeksi* (7 Günlük Hareketli Ortalama)

Kaynak: Oxford COVID-19 Government Response Tracker (Hale vd., 2020).

* Sıklık endeksi, okul ve iş yeri kapatmaları, yurt içi ve uluslararası seyahat kısıtlamaları, tanı testi politikası dâhil olmak üzere 0'dan 100'e kadar bir değere göre ölçeklendirilen dokuz kategoriye dayalı bir bileşik göstergedir. Endeks, sadece ülkeleri karşılaştırma amaçlı kullanılabilir ve bir ülkenin politikasının uygunluğunu veya etkinliğini yorumlamamaktadır. Mavi bölge, yüzde 10-yüzde 90 yüzdelik dilim aralığını göstermektedir. 121 ülke için veri kullanılmıştır.

Grafik 2: Google Hareketlilik Eğilimleri Endeksi* (7 Günlük Hareketli Ortalama, Referans Döneme Göre Değişim)

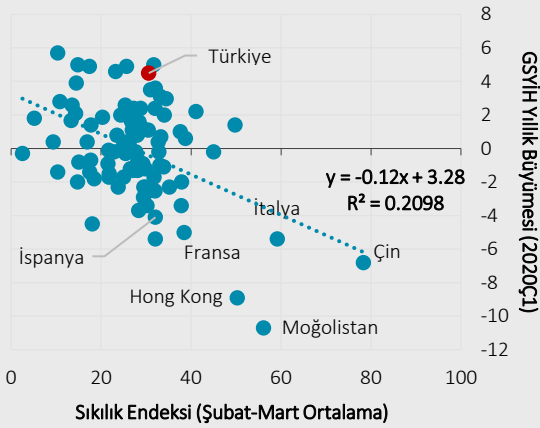

Kaynak: Google Mobility Trends.

* Google tarafından yayımlanan hareketlilik endeksi verileri, 3 Ocak-6 Şubat 2020 dönemine göre değişimini göstermektedir. Mavi bölge, yüzde 10-yüzde 90 yüzdelik dilim aralığını göstermektedir. 132 ülke için veri kullanılmıştır. Alışveriş merkezi-eğlence, market-eczane ve iş yerlerine ilişkin yayımlanan verilerin ortalaması kullanılarak hareketlilik endeksi oluşturulmuştur.

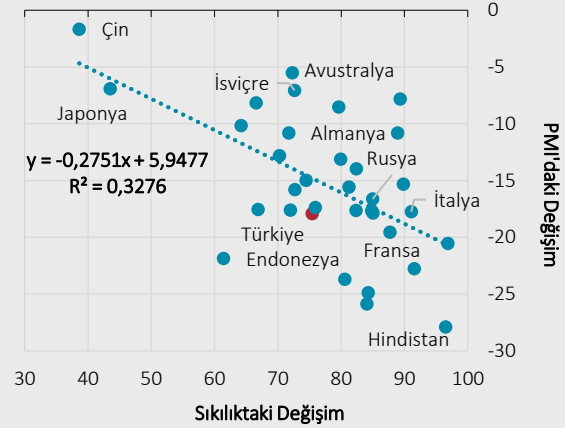
2020 yılı ilk çeyreğine ilişkin veriler incelendiğinde, beklendiği üzere büyümenin sıklıktaki artış ile ters yönlü bir ilişki sergilediği görülmektedir. Salgından başlangıçta daha sert etkilenen Çin ve İtalya gibi ülkelerde önlemlerdeki sıklık ve milli gelirdeki düşüş görece daha yüksek olmuştur (Grafik 3). Ülkemizde ilk vakanın Mart ayının ortasında gözlenmiş olmasından ötürü salgının ilk çeyrek milli gelirine etkisi sınırlı kalmıştır. İkinci çeyreğe ilişkin iktisadi faaliyet gelişmelerini değerlendirmek amacıyla PMI verileri incelenmiştir. Öncelikle, salgının ülkeler genelinde iktisadi faaliyet üzerindeki etkisinin en belirgin şekilde görüldüğü Nisan ayı ve salgından önceki dönemi temsilen Ocak ayı İmalat Sanayi PMI verileri değerlendirilmiştir. Buna göre, sosyal hareketliliği kısıtlayıcı tedbirlerin ülkeler geneline yayılmasıyla birlikte birçok ülkede PMI göstergeleri tarihi düşük seviyelere gerilemiş, Türkiye’de de benzer bir seyir gözlenmiştir (Grafik 4).

Grafik 3: Sıklık Endeksi ve Reel GSYİH Büyümesi (2020 Yılı İlk Çeyreği)

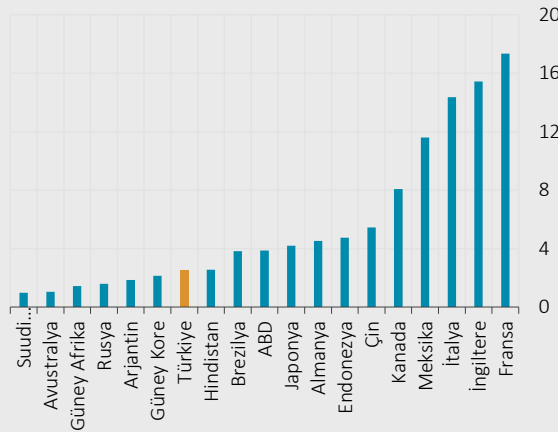
Kaynak: Oxford COVID-19 Government Response Tracker, Bloomberg.

Grafik 4: İmalat Sanayi PMI ve Sıklık Endeksi (Ocak-Nisan Değişimi)

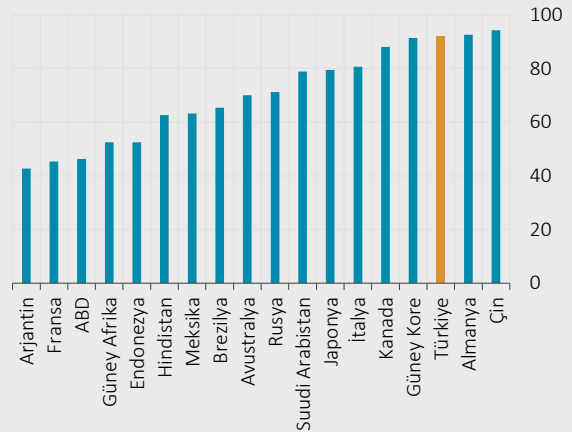
Kaynak: Oxford COVID-19 Government Response Tracker, IHS Markit.

Grafik 5: G-20 Ülkeleri Toplam Can Kaybı Sayısının Toplam Vaka Sayısına Oranı (%)

Kaynak: Our World in Data.

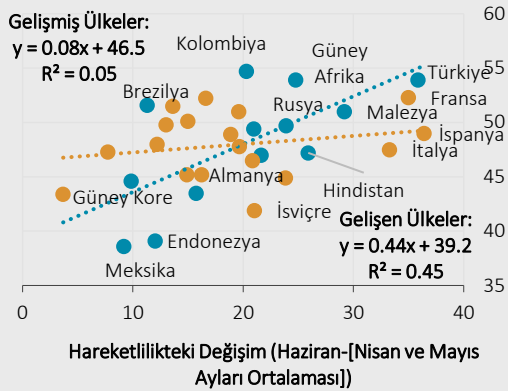
Grafik 6: G-20 Ülkeleri İyileşen Hasta Sayısının Toplam Vaka Sayısına Oranı (%)

Kaynak: Worldometers.

Salgına karşı alınan önlemlerin sıklığının artması iktisadi faaliyeti kısa vadede görece daha çok zayıflatsa da, sağlık alanında olumlu bir görünümü desteklemiştir. Nitekim Türkiye’de alınan önlemler ve uzun yıllardır genel sağlık alanında yapılan yüksek yatırımlar ölüm oranlarının dünya ortalamasının oldukça altında gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur (Grafik 5).¹ Toplam vakalar içinde iyileşen hasta oranında da Türkiye olumlu ayrıışan ülkeler arasında yer almaktadır (Grafik 6).

Grafik 7: İmalat PMI Endeksleri ve Hareketlilik Değişim*

Kaynak: Google Mobility Trends, IHS Markit.

* Mavi noktalar ile temsil edilen gelişen ülkeler Güney Afrika Cumhuriyeti, Malezya, Tayland, Türkiye, Mısır, Macaristan, Filipinler, Brezilya, Meksika, Kolombiya, Rusya, Polonya Hindistan ve Endonezya; turuncu noktalar ile temsil edilen gelişmiş ülkeler ise İsviçre, Güney Kore, Çekya, Hollanda, Almanya, Avusturya, İsveç, İtalya, Kanada, Singapur, Norveç, İspanya, ABD, İngiltere, İrlanda Avustralya, Yunanistan, Danimarka ve Fransa’dır.

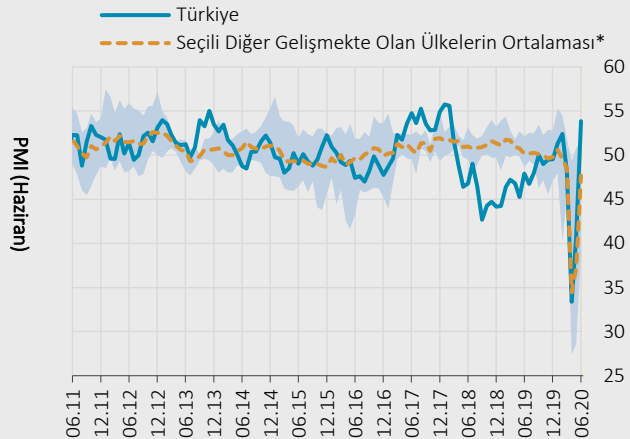
Sağlık alanında sağlanan başarı, normalleşme adımlarını destekleyerek iktisadi faaliyette görece daha güçlü bir toparlanmaya zemin hazırlamaktadır. Nitekim özellikle gelişmekte olan ülkelerde, hareketlilik artışı ve PMI arasında güçlü bir ilişki olduğu görülürken, gelişmiş ülkeler için bu ilişki nispeten zayıftır (Grafik 7). Haziran ayı reel sektör güven endeksi ve PMI gibi anket göstergeleri, Türkiye’de imalat sanayiinin Avrupa ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha belirgin bir iyileşme sergilediğine işaret etmektedir (Grafik 8).

Sonuç olarak, küresel çapta iktisadi faaliyet salgın hastalığa karşı alınan önlemlerden ve bu önlemlerin gevşetilmesinden etkilenmektedir. Türkiye’de ilk vakanın görülmesinden Mayıs sonuna kadar önlemler sıkılaştırılmış, vaka sayıları ve ölüm oranları kontrol altına alınabilmektedir. Bu durumun da etkisiyle normalleşme adımları Haziran ayında hızlanmıştır. Haziran ayına ilişkin PMI ve hareketlilik endeksi gibi veriler Türkiye’nin pozitif ayrıştığına işaret etmektedir. Salgının yayılmasını önleyici önlemler ve tüketici tercihlerindeki değişimlerden ötürü hizmetler sektörü imalat sanayiine kıyasla daha yavaş toparlanma göstermektedir. Ancak, sağlık alanındaki olumlu gelişmelerin de katkısıyla Türkiye’de iktisadi faaliyetin olumlu görünümünü koruması beklenmektedir.

Kaynakça

Hale, Thomas, Sam Webster, Anna Petherick, Toby Phillips, ve Beatriz Kira (2020). Oxford COVID-19 Government Response Tracker.

Grafik 8: İmalat Sanayi PMI (Mevsimsellikten Arındırılmış, Seviye)

Kaynak: IHS Markit.

* Seçili diğer gelişmekte olan ülkeler Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Meksika ve Rusya Federasyonu’dur.

¹ Yoğun bakım yatak kapasitesi salgın hastalık sürecinde önemli bir rol oynayabilmektedir. Nüfusa oranla yoğun bakım yatak sayısında Almanya ile birlikte başı çeken Türkiye, takip eden gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden belirgin şekilde yüksek bir orana sahiptir (100.000 kişi başına düşen yatak sayısı Almanya’da 48, Türkiye’de 41 iken sonraki dört ülkenin ortalaması 24, kalan ülkelerin ortalaması ise 7’dir). Bu durum, salgının mücadelenin daha etkili yapılabilmesine ve can kaybının daha düşük sayılarda gerçekleşebilmesine katkı sağlamaktadır. Daha fazla bilgi için <https://ourworldindata.org/grapher/intensive-care-beds-per-100000> adresi ziyaret edilebilir.